

นโยบายและรูปแบบสวัสดิการสังคมในการเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย นายสุนทร นนทเกษ
สำนักพัฒนาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง นโยบายและรูปแบบสวัสดิการสังคมในการเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการศึกษา วิเคราะห์และประมวลข้อมูล จากเอกสารทางวิชาการ รายงาน สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับสาเหตุและสภาพปัญหาความรุนแรงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการเป็นกรอบกำหนดแนวนโยบายสวัสดิการสังคมที่เหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรากเหง้าปัญหาอันเนื่องจากการเมืองมาแต่ในอดีต อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ เป็นคนไทยนับถือศาสนาอิสลาม หรือชาวมุสลิม มีความแตกต่างในเรื่องขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี การศึกษาและภาษา ประชาชนบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐ หรือถูกเลือกปฏิบัติอันเนื่องจากความไม่เข้าใจ อีกทั้งนโยบายโดยรวมของรัฐไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมุสลิม รวมถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม และคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นผลกระทบอันเนื่องมาจากแนวทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นความทันสมัย และความแตกต่างในมิติพื้นที่ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้กลายเป็นปัจจัยร่วมของความแปลกแยกและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมในการเสริมสร้างความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงต้องมุ่งเน้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และการส่งเสริมศักยภาพของชุมชน เพื่อให้เกิดดุลยภาพในการดำรงอยู่อย่างพึ่งตนเองได้ และมีอำนาจที่จะปกป้องคุ้มครองตนเองอย่างรู้เท่าทัน ภายใต้กรอบแนวคิด “การเห็นคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็น “ปัญหาของสังคม” ที่จะป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญในการแก้ปัญหาต่างๆ การมีจุดยืนร่วมที่ชัดเจน ในการสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของคนทุกกลุ่มในพื้นที่ และให้ความสำคัญกับคนทุกช่วงวัย”

โดยกรอบนโยบายสวัสดิการสังคมในการเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ควรจะเป็น แบ่งได้ 2 ระดับ

นโยบายสวัสดิการสังคมระดับมหภาค ได้แก่ การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมไปสู่รูปแบบสวัสดิการเพื่อประชาชนทุกคน ระบบการจัดสวัสดิการสังคมได้รับการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดความเสมอภาค เป็นธรรม และมีความเท่าเทียมกัน เสริมสร้างประสิทธิภาพในการให้ความคุ้มครองทางสังคมและความช่วยเหลือทางสังคม สร้างกลไกการเตรียมความพร้อมรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัย

พิบัติและวิกฤตต่างๆ ในทุกระดับ ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีการศึกษาวิจัยและประมวลองค์ความรู้ด้านสวัสดิการสังคมและโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมอย่างต่อเนื่อง สร้างกลไกเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกองทุนด้านสวัสดิการสังคมที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ให้สนับสนุนซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีมาตรการจูงใจภาคธุรกิจให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม

นโยบายสวัสดิการสังคมระดับจุลภาค คือ การสร้างโอกาสให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม และเสมอภาคในสิทธิและบริการทางสังคมขั้นพื้นฐาน การพัฒนากลไก/มาตรการที่มีอยู่และสร้างกลไก/มาตรการใหม่ในการให้ความช่วยเหลือควบคู่กับการเตรียมความพร้อม การเตือนภัย และการปกป้องคุ้มครองประชาชนและกลุ่มเสี่ยงที่อาจได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคน เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และเครือข่ายชุมชนเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเอง สร้างทางเลือกและโอกาสเพื่อความเสมอภาค และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ร่วมสร้างความเข้าใจและความปรองดองทางวัฒนธรรม ปรับเปลี่ยนโครงสร้างวัฒนธรรมและกระบวนการทำงานของภาครัฐในพื้นที่ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม

รูปแบบของสวัสดิการสังคม ในบทบาทภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อการเสริมสร้างความมั่นคงชายแดน ประกอบด้วย การส่งเสริม การพัฒนา การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู

โดยมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาเพื่อการพัฒนาและข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษา ดังนี้

- ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ การจัดทำเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อระดมความร่วมมือในการเสริมสร้างความมั่นคงในจังหวัดชายแดน นำสวัสดิการสังคมด้านการศึกษามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเสริมสร้างทัศนคติ และมุมมองเชิงสร้างสรรค์ ในบริบทความหลากหลายของวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา เพื่อการอยู่ร่วมกัน เสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน ส่งเสริมทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์เพื่อสังคม และพัฒนาระบบบริการสังคมและการคุ้มครองทางสังคม สนับสนุนให้มีกองทุนส่งเสริมสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชน และดำเนินนโยบายด้านผังเมืองเพื่อการอยู่อาศัยและฐานการลงทุนขนาดใหญ่ การพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อเสริมสร้างความเสมอภาค เป็นธรรมทางสังคม และจัดกลไกการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ

- ข้อเสนอแนะด้านปฏิบัติการควรมีการขยายผลการดำเนินงานสวัสดิการชุมชนควบคู่กับการปรับระบบสวัสดิการสังคมและการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ส่งเสริมให้

องค์กรศาสนา สถาบันการศึกษา และปราชญ์ชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีงามในวัฒนธรรมและศาสนาที่แตกต่างเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเกื้อกูลพึ่งพิงกันและกัน พัฒนาเครือข่ายการทำงาน และระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงทำการศึกษาวิจัยระบบสวัสดิการสังคมระยะยาวเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

- ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับทักษะของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ชุมชน และท้องถิ่น ต่อประเด็นการจัดสวัสดิการสังคม และแนวทางมาตรการที่จกดำเนินการป้องกันแก้ไขในพื้นที่ โดยใช้กลไกครอบครัวชุมชน และการศึกษาระบบการดูแลระยะยาว สำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ฯ ที่อยู่ในภาวะยากลำบากและช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ในบริบทของเมืองและชนบท ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ